

ступінь задоволення інформаційних потреб студентів, викладачів, керівників університету;

відповідність створених в університеті баз даних наявним і потенціальним інформаційним потребам споживачів навчальної інформації;

відповідність апаратної та програмної бази інформаційного навчального середовища сучасним вимогам;

рівень інформаційної культури студентів і співробітників університету.

Орієнтуючись на ці критерії, ми постійно вдосконалюємо інформаційно-навчальне середовище нашого ВНЗ.

Створення сучасного інформаційного навчального середовища – це поширення нових інформаційних технологій в навчальному процесі, науковій діяльності, управлінні вищими навчальними закладами. Удосконалення інформаційного навчального середовища робить вищий навчальний заклад привабливим для студентів, дозволяє забезпечити сучасний рівень якості освітніх послуг, досягти необхідного рівня академічної мобільності, забезпечити гармонійне поєднання наукової й навчальної діяльності і наближає тим самим навчання в такому ВНЗ до міжнародних стандартів. Тому обґрунтування оптимальних шляхів удосконалення інформаційно-освітнього середовища ВНЗ є актуальним напрямком подальших досліджень.

УДК 373. 5. 036: 504

Біла І.В.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Передумовою особистого відношення до середовища є власна діяльність студента, у якій виникають, усвідомлюються і реалізуються мета особистості і колективу, відносини вихователів і дітей до природи і суспільства.

Формування в студентів позитивного відношення до навколишнього середовища є цілеспрямованим процесом. Від учителів багато в чому залежить планування й організація суспільно - корисних дій. Вони допомагають студентам опановувати колективними формами діяльності серед природи, виробити продумані позиції у відносинах із середовищем перетворити турботу про неї в конкретні справи. Нарешті, передумовою особистого відношення до середовища є власна діяльність студента, у якій виникають, усвідомлюються і реалізуються мета особистості і колективу, відносини вихователів і дітей до природи і суспільства. Особливу роль у взаємодії студентів з природою виконує їх індивідуальна вибірковість свідомих зв'язків із зовнішнім світом. У діяльності по охороні навколишнього середовища одного цікавить зміст, іншого - форма, третього - знаряддя праці. Частина студентів захоплена життям лісу, інша частина можливістю побути в лісі з товаришами. Надзвичайно різноманітні пізнавальні й практичні інтереси, естетичні смаки й відчуття, індивідуальні оцінки різних явищ природи і людських дій.

Досвід показує, що сформувати у студентів дбайливе відношення до природи може викладач, якого захоплює благородна задача охорони середовища, який випробовує постійний інтерес до краси, новизни, динамізму навколишнього світу. Розвиваючи засобами природи духовний світ студентів, вони в той же час загартовують їх фізично, формують їх волю і характер, виховують колективізм і патріотизм майбутніх дбайливих господарів рідної землі. Вища школа повинна орієнтуватися на формування педагога - універсала, який глибоко знає не тільки свій предмет, але і загальні закономірності виховання до природи і людей.

Діяльність студентів, організована викладачами, породжує і розвиває особисті враження і відчуття, переконання і інтереси. Відображення в свідомості природних явищ виникає в діяльності. Проте воно відбувається не автоматично, а під впливом її цілей та

завдань, інструкцій викладачів. Необхідно чітко планувати завдання по сприйняттю і осмисленню навколишніх ландшафтів.

Перехід студентів від спостережень на прогулянках за красою природи до подібних спостережень під час сільськогосподарських досліджень, а потім до спостережень у ході продуктивної праці - це розгорнений педагогічний прийом цілеспрямованого збагачення індивідуальних естетичних відносин. Його застосування повинно вести до розвитку змісту і форм спостережень за красою у міру ускладнення діяльності і тим самим до загального ускладнення безпосередніх зв'язків з середовищем.

Навчившись спостерігати за навколишньою красою в процесі праці і усвідомивши можливість творити з його допомогою красу навколо себе, студент інакше сприймає навколишнє середовище. Тому екскурсії в природу і інші види діяльності інакше, ніж раніше розкривають перед ним її красу.

Як відомо, діяльність характеризується особливим змістом і своєрідними формами. Вона є системою взаємозв'язаних справ, сукупністю різних дій і прийомів (операцій). Ці справи, дії і прийоми мають певну структуру, яка обумовлена зовнішніми, зокрема природними, об'єктами, а так само особистими інтересами студентів і навчанням в поєднанні з вихованням. У структурі діяльності окремого студента, як і групи в цілому, поєднуються стійкі (постійні, часто повторювані) і не стійкі справи і дії. Співвідношення тих і інших вправ піддається педагогічному контролю і регулюванню. У рівній мірі педагогічне керівництво впливає на вибір і чергування у взаємозв'язках студентів з природою справ різних видів, різної якісної визначеності.

Не всяка діяльність здатна прямо виявити естетичні властивості природи для студентів. Щоб навчитися оцінювати красу форм рослин, граціозність тварин, контрасти кольору і світла, симетрію явищ, гармонію звуків, властивості простору і часу треба брати участь в їх пізнанні як чуттєвому, так і абстрактно - логічному. А це значить, що викладачі повинні залучати майбутніх вчителів початкових класів до спостережень за властивостями ландшафтів, організовувати вправи, які розвивають слухове і зорове сприйняття, уміння аналізувати і узагальнювати власні враження й оцінки.

Задача викладача, який розвиває естетичне відношення до природи у своїх вихованців, полягає перш за все у тому, щоб націлити студентів на зустріч з красою і організувати відповідну пізнавальну діяльність. Потрібно розробити систему естетико-пізнавальних задач і вправ, організувати ряд естетично виховуючих ситуацій, які спонукали би студентів сприймати, осмислювати, оцінювати пізнавані об'єкти як красиві та виразні. На перший план у пізнанні слід висунути естетичні властивості середовища, щоб збудити відношення саме до них.

Одночасно потрібно глибше продумувати можливості педагогічної дії на естетичні сприйняття, відчуття і думки майбутніх вчителів початкових класів через ті види діяльності, які пов'язані понад усе з пізнанням, виявленням споживацьких (у більшій мірі, ніж естетичних) властивостей суспільства, це наприклад, різні промисли (збір ягід, грибів, рибна ловля та ін.), збір матеріалів для колекцій, експедиції з пошуку місцевих будматеріалів, догляд за птахами, водоймищами, лісом і т.д. Щоб виявити естетичні властивості явищ природи в такій діяльності, треба зробити складовою частиною кожної окремої справи ознайомлення з ними. Інакше кажучи, в організації будь-якої справи повинен здійснюватися педагогічний підхід. Він забезпечує спільність діяльності, а так само єдність ідейно - етичного, трудового, естетичного, фізичного виховання.

Таким чином, при вихованні естетичного відношення до природи в різноманітній діяльності постає двоєдина задача. З одного боку, необхідно організувати специфічну діяльність, безпосередньо відкриваючу студентам красу природи. З іншого - потрібно зуміти з'єднати з пізнанням естетичних властивостей середовища будь-яку діяльність, у тому числі і таку, яка через свою специфіку формує інші, ніж естетичні відносини до зовнішнього світу. Наприклад, для формування уміння сприймати красу природи важливо, щоб пізнавальні задачі ставилися достатньо часто. Педагогічні ситуації,

стимулюючи естетичне сприйняття природи, необхідно створювати регулярно. В їх рішенні повинні брати участь всі студенти.

У майбутніх вчителів початкових класів на перший план виступає дослідницька, пошукова, краєзнавча, спортивна діяльність, провідну роль одержують праця, вивчення науки і мистецтва. Викладач покликаний перебудувати і підвищувати рівень соціально значущих ціннісних установок. Треба знати, за що і як студенти цінують практичні справи, чим вони займаються більш, а чим менш охоче.

У перевагах одних справ іншим, як і в оцінках краси природних явищ, вибірково виявляється внутрішня позиція студентів, крізь неї заломлюються будь-які педагогічні дії на відношення до природи і відображаються в свідомості і поведінці відповідно її змісту. Зрозуміло, що результати естетичного виховання будуть успішніші, коли воно буде тісно пов'язане не тільки з суспільно важливою, але із діяльністю, якій віддають перевагу студенти, і тим самим - з їх виборчими, свідомими, індивідуальними зв'язками з природою.

Естетичне відношення до природи виникає і розвивається в діяльності, яку визначає викладач. На дії, що формують це відношення, впливають зміст і форма, завдання викладачів, можливість його творчого виконання, принцип колективізму. Важлива стимулююча роль пошуку змагання для пізнання краси природи. Пізнавальна задача, орієнтуюча на пошук незвичайних явищ, перетворює красу природи в одне з найпривабливіших явищ. Не задовольняючись загальним знанням, що навколо є краса, студенти опановують умінням відшукувати її в різних природних умовах. Активізуються колективні прагнення до збагнення новизни явищ, як їх краса, посилюється обмін знаннями, уміннями, переживаннями.

Найбільш ефективний прийом прямих завдань, виявлень і оцінки естетичних властивостей природи. Він породжує зустрічні питання студентів викладачам: що таке краса? Як її розпізнати в природі? Чим відрізняються красиві явища від непривабливих? Які явища не можна назвати красивими? і т.п.

Не тільки естетичне сприйняття природи, але й природоохоронні прагнення і дії виникають не автоматично. Формування тих та інших вимагає спеціальної педагогічної роботи, тому завдання відкрити красу в природі, які викладач ставити перед студентами повинні бути нерозривно пов'язані з практичними задачами праці і охорони природи, і навпаки. Процеси виховання естетичних і природоохоронних відносин студентів вимагає комплексного підходу.

Існує два шляхи комплексного виховання названих відносин: від естетичного пізнання до практики (до праці і охорони середовища) і від практики до пізнання - рівно можливі в будь-якому навчальному закладі.

Викладачі гуманітарно-естетичних предметів швидше і легше сформуєть відповідальне відношення студентів до природи, спираючись спочатку на засоби мистецтва. Як відомо, студенти з великим інтересом пишуть твори про літературний пейзаж, або твори живопису і музики, що відображають природу. Література дозволяє розкрити естетичну цінність природи, вона вносить істотний внесок в розробку концепції взаємодії людини і суспільства з природою, розкриваючи такі її аспекти, як загально світоглядний, етично-ціннісний. Аналіз програм по літературі свідчить про те, що у вищих учбових закладах надана найбільша увага вивченню різних аспектів проблеми взаємодії людини і природи: відображені окремі взаємозв'язки людини зі світом природи, показана її етична і естетична цінність, розкритий благодотворний вплив природи на людину, а у ряді випадків принципи природовикористання як частини господарювання. Природа предстає перед учнями і як образ об'єктивно існуючої краси природного життя, і як символ Батьківщини, і як втілення естетичних і етичних ідеалів письменника. У творах російських і українських письменників дані класичні зразки злиття духовного світу людини з оточуючою його природою. При цьому проблема людини і природи розглядається з позицій певних філософських і соціальних концепцій, у зв'язку з чим

тлумачення взаємозв'язків героя зі світом природи зазнає еволюцію від ідей Ж.-Ж.Руссо про відродження цивілізованої людини тільки в тісному контакті зі світом природи до громадянської тривоги за її долю і розуміння необхідності запобігання екологічній катастрофі [1, 65].

Мистецтво за допомогою художніх засобів проникає в різні сфери людської практики, впливаючи тим самим на формування картини світу, на змістовність, активність і спрямованість всіх уявлень, всієї свідомості індивіда. Це забезпечує глибоке розуміння людиною політичних, економічних, екологічних відносин, дозволяє йому побачити багатогранність суспільних зв'язків і нюанси людських настроїв.

Під керівництвом викладачів образотворчого мистецтва вони із задоволенням скоюють екскурсії, щоб замалювати визначні пам'ятки з природи. Захоплююче для студентів і знайомство зі світом музики, відтворюючі образи природи.

Правда, людина рідко звертається до мистецтва спеціально для того, щоб придбати які-небудь знання. Основною його метою завжди є бажання одержати естетичну насолоду, а іноді просто відпочити і розважитися. Але при цьому ми, часто самі не усвідомлюючи, непомітно вбираємо знання, що містяться в творі, про світ. Хоча цим можливості мистецтва в освіті людей не вичерпуються, оскільки воно дозволяє нам визнати такі сторони буття людини і природи, які доступні лише естетичному сприйняттю.

Справжніми відкриттями можна вважати твори О. Пушкіна і М. Лермонтова, Т. Шевченка і Л. Українки, Ф. Тютчева і І. Буніна, І. Левітана і І. Айвазовського, М. Прішвіна і К. Паустовського, в яких розкриваються багато естетичних цінностей природи. Творчість цих і інших авторів учить нас бачити красу природи, краще розуміти її, вона робить наше сприйняття природи чуйнішим і проникливішим. Таким чином, мистецтво протистоїть загасанню знання, але не в його відвернуто-інформативному відтворенні, а в значенні пам'яті-емоції, пам'яті-культури [1, 56].

Для того, щоб правильно оцінити витвір мистецтва, потрібно зуміти побачити в ньому правдивий життєвий зміст. Це досягається шляхом тривалого спілкування з художніми цінностями, постійне повернення до яких забезпечує формування стійких навичок естетичного сприйняття. Мати таку установку на сприйняття - це значить внутрішньо настроїтися на зустріч з мистецтвом, створити для себе самого умови його розуміння. Адже саме мистецтво дає кожній людині стільки, скільки він здатний узяти [1, 71].

Для викладачів природно - математичних предметів найефективнішим комплексним підходом до виховання виявляється шлях від навчання основам наук до організації безпосередньої взаємодії студентів з природою в пізнанні і праці, а потім до встановлення зв'язків між природою і мистецтвом, суспільними і особистими відносинами вихованців з навколишнім середовищем.

Знання природознавчого характеру, які відображені в літературі і втілені в художніх образах, служать реальною основою для встановлення міжпредметного зв'язку літератури з природними учбовими дисциплінами. Вони дозволяють подолати розрив між художньо-образною і науково-логічною формами пізнання дійсності. От чому у формуванні екологічної свідомості література як учбовий предмет має виховну спрямованість і сприяє становленню етично-естетичного відношення до природи.

Таким чином, впливи різних шляхів, які використовують викладачі різних спеціальностей, виховуючи відношення студентів до природи, можуть стати рівноцінними при дотриманні певних педагогічних умов: об'єднання пізнання і охорони середовища в систему (комплекс справ, пов'язаних один з одним, які переходять один в одного); взаємне доповнення естетичної, трудової і природоохоронної діяльності або їх взаємопроникнення в ході виховання відносин до природи; диференційований підхід до побудови систем практичних справ, пов'язаних з кожним учбовим предметом; посилення уваги педагогів до формування зв'язків і внутрішніх залежностей один від одного різних справ, напрямів діяльності, традиційних і нових форм взаємодії з природним середовищем.

Тут педагог може широко використовувати масові форми і методи пропаганди естетичної цінності природи і необхідності її охорони. Це лекції, бесіди, розповіді, пояснення, читацькі конференції. Дієві і прийоми виховання на прикладі, заохочення. У колективі легко і традиційно організуються змагання і конкурси, виставки, художні гуртки, вечори і свята, присвячені турботі про природу. Викладачі виступають при цьому як консультанти і порадики. Приклад педагогів активно впливає на свідомість і поведінку студентів, на їх відношення до природи і один до одного.

Доречні рекомендації режиму ігор і відпочинку серед природи, ознайомлення студентів з правилами промислової діяльності і догляду за природою, законодавством. На бесіди можна запрошувати художників, поетів, письменників, риболовів, мисливців, лісничих, юристів і т.п.

Досягнення високого рівня розвитку відносин до природи і один до одного допомагає задоволенню інтересів студентів. Знаходячи виховні функції, відповідальне відношення до природи, турбота студентів про заощадження її краси, увага один до одного підіймаються на високий ступінь. Це створює якнайкращі умови для вирішення задач всебічного гармонійного розвитку особистості в процесі взаємодії з природним середовищем.

Стихійно така мораль сформуватися не може, її формування слід розпочинати ще в дитячому садку, в родині, а далі - в школі, училищах різного освітнього спрямування та вищих навчальних закладах. Кожен учень і студент повинен проникнутися повагою до природи, середовища, в якому йому жити й творити. І тут основною фігурою повинен бути вчитель-наставник. Від якості підготовки вчителів і фахівців різних професій залежатиме рівень культури й моралі майбутніх поколінь, а отже, і їхнє ставлення до природи, ресурсів безцінних надбань людського суспільства.

Література:

1. Павленко И.Г. Формирование экологической культуры младших школьников средствами искусства: Дис. канд. пед. наук: 13.00.01. – Луганськ, 2002. – 218 с.
2. Радченко Т. Нетрадиційні форми екологічної освіти і виховання // Рідна школа. - 1999. - №5. - с. 75.
3. Реймерс Н.Ф. Охрана природы и окружающей человека среды: Словарь-справочник. - М.: Просвещение, 1992. - 320 с.
4. Рерих Н.К. О Вечном...: Книга о воспитании. - М.: Политиздат, 1991. - 461с.

УДК 371.057

Борисенко Л.Л.

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ СТИЛІВ СТУДЕНТІВ ЯК ШЛЯХ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ У ВНЗ.

У статті розглядаються психолого-дидактичні умови формування індивідуальних навчальних стилів студентів (ІНСС); запропоновано трансферно-інверсійну моделі оптимізації ІНСС як механізму позитивного впливу на формування раціональних навчальних стилів студентів та розвитку особистості.

Вищі заклади освіти покликані не лише надавати професійні знання студентам, а ще й (що більш важливо) створювати умови для гармонійного розвитку особистості, її інтелектуального та творчого потенціалу, її соціально-психологічної адаптації до швидкозмінного середовища, які б забезпечували її конкурентні переваги у майбутній професійній діяльності.

Навчальна діяльність є одним з основних видів діяльності людини, яка спрямовується на саморозвиток її особистості за допомогою опанування знань, різноманітних способів пізнавальних та предметних дій. Для студентів учіння є вагомим складником навчально-професійної діяльності і відіграє провідну роль у їхньому